

Красницька Анжела Віталіївна,
професор кафедри ділової української та
іноземних мов навчально-наукового
інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ПРАВОТВОРЧІ ПОМИЛКИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ ЯК РЕЗУЛЬТАТ НЕДОТРИМАННЯ ПРАВИЛ-ВИМОГ ЮРИДИЧНОЇ ТЕХНІКИ

Невпинний процес збільшення обсягу нормативно-правових актів призвів до виникнення низки проблем: невідповідність окремих законодавчих актів реальним суспільним відносинам і вимогам сьогодення; декларативний характер окремих положень деяких законів, які сприймаються як необов'язкові; наявність у законодавстві суперечливих положень; різне розуміння нормативних приписів спеціалістами у галузі права та пересічними громадянами; наявність розпливчастих формулювань; уживання неточних, нечітких, незрозумілих, недоречно ужитих або неіснуючих в українській мові термінів; невдале формулювання речень тощо. Ці проблеми спричиняють непорозуміння, зволікання, помилки у правозастосуванні, знижують ефективність процесу правореалізації.

Не викликає сумніву, що в сучасних умовах важливого значення набуває забезпечення якості законодавчих актів, адже, якщо конкретний закон неналежної якості, то він не буде здатним регулювати суспільні відносини. Звертаємо увагу на те, що якість будь-якого законодавчого акта є необхідною умовою для визнання наявних у ньому норм права як загальнообов'язкових правил поведінки, встановлених або санкціонованих державою. Необхідно зазначити, що «неналежну якість законодавства у державі пов'язують з помилками, допущеними у процесі правотворчої діяльності. Недосконалість є відхиленням від якості як досконалого стану» [1]. Цілком згодні з думкою П. Д. Денисюка, який зауважує, що «Саме якість кримінального процесуального закону є запорукою ефективного виконання завдань кримінального провадження, забезпечення прав і свобод його учасників» [2, с. 119]. Також слушним є твердження

Л. М. Лобойко стосовно того, що «якісне кримінально-процесуальне законодавство дасть змогу забезпечити простоту й зрозумілість для учасників кримінального процесу; якісне законодавство забезпечить реалізацію прав і законних інтересів залучених до кримінальної процесуальної діяльності осіб, а також гарантує справедливе судочинство» [3, с. 30].

Потрібно зауважити, що на якість змісту кримінального процесуального закону здатні впливати саме основоположні принципи, засоби, правила-вимоги юридичної техніки, а нехтування вимогами правотворчої техніки як виду юридичної техніки у законодавчих актах часто виступає чинником виникнення правотворчих помилок. «Правотворча помилка як офіційно реалізована помилка та результат неправильних дій правотворчого органу, що порушує загальні принципи і норми правоутворення, є негативним результатом, який виражається у виданні такої правової норми або нормативно-правового акта, які не досягають поставлених цілей стосовно упорядкування суспільних відносин» [4, с. 30].

Як показало проведене дослідження тексту Кримінального процесуального кодексу України, у ньому існує чимало правотворчих помилок.

Недоліком правотворчої техніки є детальне найменування деяких глав і статей КПК України. Прикладом такого недоліку є: назва Глави 41 «Кримінальне провадження на території дипломатичних представництв, консульських установ України, на повітряному, морському чи річковому судні, що перебуває за межами України під прапором або з розпізнавальним знаком України, якщо це судно приписано до порту, розташованого в Україні» [5], яка містить 36 слів. Назва статті 265 містить 22 слова, статті 482² – 23 слова, статті 572 – 27 слів, статті 520 – 40 слів. Такі найменування глав і статей ускладнюють користування ними за необхідності посилатися на них, адже потрібно давати їх повну назву в різного роду юридичних документах.

Законодавцем також допускаються помилки при формулюванні дефініцій. Наприклад, занадта деталізація наявна у визначенні поняття «арешт майна» у частині 1 статті 170 КПК України «Накладення арешту на майно». Дефініція «арешт майна» містить 68 слів.

Термінологічна суперечність. Так, у деяких статтях КПК України наявна термінологія, що не відповідає положенням

статті 62 Конституції України. Зокрема, у статтях КПК вжито термін «винний», тоді як відповідно до статті 62 Конституції України потрібно вживати термін «винуватий». Наприклад, у статті 62 Конституції зафіксовано: «Особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду. Ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні злочину» [6]. У КПК України: «У разі відсутності у винної особи майна...» (ч. 10 ст. 100 КПК України), «Службові особи, винні в недотриманні розумних строків ... » (ч. 3 ст. 308 КПК України), «За неповагу до суду винні особи притягуються ...» (ч. 4 ст. 330 КПК України), «... чи визнає він себе винним і чи бажає давати показання» (ч. 1 ст. 348 КПК України), «... винним у вчиненні якого визнається обвинувачений» (п. 2 ч. 3 ст. 374 КПК України) [5]. Необхідно констатувати, що «Правові акти повинні відповідати законодавчим положенням Конституції України, загальновизнаним нормам міжнародного права, міжнародним договорам України з іншими державами» [7, с. 106]. Важливою вимогою юридичної техніки є наступна: термінологія актів нижчого порядку не повинна суперечити термінології, яка вживається в актах вищого порядку, з якими вони пов'язані. Таким чином, потрібно вживати терміни «винуватий», «невинуватий», «винуватість», «невинуватість» замість «винний», «невинний», «винність», «невинність».

Наступним недоліком є наявність логічних помилок. У пункті 4 частини 3 статті 69 спостерігаємо логічну помилку «...викладати у висновку експертизи...» [5]. Виходить, що експертиза (від франц. *expertise*, лат. *expertus* – досвідчений – має значення «дослідження») щось викладає у висновку. Також зауважимо, що словосполучення «висновок експертизи» суперечить назві § 5 Глави 4 «Докази і доказування», який має назву «Висновок експерта», а також статті 101 «Висновок експерта», в якій зазначено, що «Висновок експерта – це докладний опис проведених експертом досліджень та зроблені за їх результатами висновки, обґрунтовані відповіді на запитання, поставлені особою, яка залучила експерта, або слідчим суддею чи судом, що доручив проведення експертизи» [5] та частині 1 статті 102 «Зміст висновку експерта», у якій зафіксовано, що повинно бути зазначено у висновку експерта. Правильний варіант: «викладати у висновку експерта».

Підводячи підсумок, необхідно зазначити, що проаналізовані нами правотворчі помилки Кримінального процесуального кодексу України свідчать про необхідність удосконалення тексту кодексу.

Список використаних джерел

1. Красницька А. В., Підвисоцький В. В. Юридичне документознавство. Мультимедійний навчальний посібник. Київ : НАВС. 2019. URL : https://arm.naiu.kiev.ua/books/legal_documentation/info/lec5.html

2. Денисюк П. Д. Якість кримінального процесуального законодавства крізь призму його дефектів. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2021. № 1. С. 118-122. URL: <https://chasopys-prp.dp.ua/index.php/chasopys/article/view/41/38>

3. Лобойко Л. М. Якість кримінального процесуального закону – гарантія його ефективної реалізації. *Актуальні проблеми удосконалення кримінального процесуального законодавства* : матер. Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. до 70-річчя професора Ю. П. Аленіна (21 квітня 2017 р., м. Одеса). Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». Одеса : Юрид. л-ра, 2017. С. 30–31.

4. Маруніч І. І., Красницька А. В. Помилки правотворчості як результат недотримання вимог юридичної техніки. *Українська мова в юриспруденції : стан, проблеми, перспективи* : матеріали X Всеукр. наук.-практ. конф. (28 лист. 2014 р.). Київ : НАВС, 2015. С. 29–31.

5. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р.

6. Кримінальний процесуальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. Ст. 88 (у редакції від 01.08.2025). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

7. Красницька А. В. Юридичні документи : техніка складання, оформлення та редагування : посібник. 2-е вид., доп. і переробл. Київ : Парламент. вид-во, 2006. 528 с.